

Odziv stroke na dvome javnih osebnosti o učinkovitosti in varnosti cepljenja proti HPV

Zoran Simonović

Center za nalezljive bolezni, Nacionalni inštitut za javno zdravje, Prvomajska ulica 1, Maribor

Povzetek

Podobno kot velja za druga cepljenja, imajo mnogi pomisleke tudi o učinkovitosti in varnosti cepljenja proti HPV. Proticepilne kampanje lahko ogrozijo uspešnost izvajanja programa cepljenja in hitro privedejo do znatnega zmanjšanja precepljenosti. Poprava škode zahteva ustrezen in organiziran odgovor strokovnih ustanov s podporo laične javnosti in politike. Na zaupanje v cepljenje vplivajo tudi izjave javnih in znanih osebnosti. Negativne posledice takih izjav lahko omili hiter in ustrezen odziv stroke.

Uvod

Po več kot enem desetletju uporabe cepiv proti okužbam s HPV, ko je že več kot 74 držav vključilo cepljenje proti HPV v svoje programe cepljenja, se tudi v populaciji kaže, da ta ukrep zmanjšuje pojav lezij, ki so povezane s HPV okužbami na individualni in kolektivni ravni (1). Varnost HPV-cepiv se podrobno spremlja že 15 let. Cepiva proti HPV so zelo varna (2). Kljub temu pa se že vse od začetka cepljenja proti HPV srečujemo z dvomi o učinkovitosti in varnosti teh cepiv, ki se pojavljajo predvsem na družbenih omrežjih in v medijih.

Na Irskem so po letu 2015 opazili, da se je delež cepljenih deklet močno zmanjšal. Iz 87 % v šolskem letu 2014/15 se je zmanjšal na 51 % v šolskem letu 2016/17 (3). Vzrok za to zmanjšanje gre pripisati krepitvi kampanje proti HPV-cepljenju na družabnih omrežjih ter na lokalnih radijskih postajah in na komercialni televiziji. Vzrok zanjo je bil dvom v varnost HPV-cepiva. Leta 2017 so irske ustanove za javno zdravje, urad za cepljenje in številne nevladne organizacije vzpostavile koalicijo »HPV vaccination alliance«, s katero so prek različnih komunikacijskih kanalov želeli povečati zaupanje v HPV-cepljenje. Obnovili so informacijsko gradivo za starše pred cepljenjem in osvežili spletne strani, pripravili so gradiva za šole, učitelje, zdravnike in lekarne, objavljali prispevke v vodilnih radijskih, televizijskih in tiskanih medijih, pripravili video vsebine in sporočila za družbena omrežja, številna izobraževanja za zdravstvene delavce ter delali tudi v manjših fokalnih skupinah za starše. Ob tem so imeli močno podporo najvišjega vrha zdravstvene politike, ki se je aktivno vključila v promocijo cepljenja (4). Prece-

pljenost se je že v naslednjem šolskem letu zvečala na 65 % (5).

Predstavitev primerov

V začetku šolskega leta 2017 je v irski javnosti odmevala izjava pomembnega vladnega politika Finian McGratha, ki je v letu 2016, ko je bil še v opoziciji, javno pozival k umiku cepiva proti HPV. Kot član vlade je septembra 2017 podal izjavo za medije, da ne spreminja svojega nasprotovanja cepivu, ki je pač različno od mnenja ministra za zdravje Simona Harrisa. Na izjavo so se je takoj odzvali minister za zdravje in ostali ministri v vladi, ki so obsodili to izjavo. Vlada je podala izjavo, da v celoti podpira program cepljenja in poudarila, da so dokazi o varnosti cepiva zelo močni in da za zaskrbljenost v zvezi s HPV cepivom ni osnov. Javnozdravstvene ustanove so opozorile, kako nevarne in neodgovorne so take izjave politikov na pomembnih položajih. McGrath je naslednji dan nekoliko omilil svojo izjavo ter poudaril, da po pogovoru z ministrom za zdravje in strokovnjaki za cepljenje podpira vladno kampanjo za cepljenje, a da je potrebno varnost cepiv trajno zagotavljati in preverjati (6).

V Srbiji je v letošnjem letu odmeval odziv javnosti na pozive nekaterih posameznikov proti cepljenju proti ošpicam, mumpsu in rdečkam. 270 staršev na čelu z nekaj zdravniki pediatri je podalo kazensko ovadbo proti 43 osebam, ki so javno pozivale proti cepljenju otrok. Med prijavljenimi je bilo nekaj znanih javnih osebnosti (pevci, pisatelji, umetniki) in tudi zdravnikov. Prijavitelji so kazensko ovadbo podali, da bi zaustavili javno izražanje proticepilnih stališč, ki so brez znanstvene podlage in širijo neo-

snovan strah pred cepljenjem v družbi ter vodijo v padec zaupanja v cepljenje in nevarno zmanjšanje precepljenosti (7). Padec precepljenosti v Srbiji je botroval izbruhu ošpic, kjer so od oktobra 2017 do avgusta 2018 našli 5.707 zbolelih, umrlo pa je 15 oseb. Večina (94 %) zbolelih je bila necepljenih, nepopolno cepljenih ali pa cepilni status ni bil znan (8).

V Sloveniji pomembne javne osebe še niso nasprotovale cepljenju v večjem obsegu. Smo pa bili na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje (NIJZ) v aprilu 2018 opozorjeni na javno objavljen zapisnik seje predsedstva Skupnosti občin Slovenije, ki je bila oktobra 2017. V zapisniku so opozorili, da je potrebno pred morebitnem cepljenjem dečkov proti HPV »preveriti učinkovitost cepiva za fante, saj so se pri cepljenju deklet pojavili strokovno utemeljeni dvomi o zanesljivosti preventivnega cepljenja proti okužbam s HPV«. Epidemiološka služba NIJZ se je takoj odzvala na to izjavo in prosila za popravek na zapis s pripombo, da »znanstveno neutemeljene navedbe na spletnih straneh za javnost pomembnih deležnikov lahko predstavljajo znatno škodo javnemu zdravju«. Skupnost občin Slovenije je k objavljenemu zapisniku dodala naslednjo izjavo epidemiologa NIJZ: »Opozoriti bi želel na sporno navedbo v zapisu, kjer je navedeno, da "so se pri cepljenju deklet pojavili strokovno utemeljeni dvomi o zanesljivosti preventivnega cepljenja proti okužbam s HPV". Cepljenje proti HPV se je po 10-letnem obdobju vključenosti v programe cepljenja izkazalo kot zelo učinkovit ukrep za zmanjšanje tveganja predrakavih in rakavih sprememb anogenitalnega območja tako pri cepljenih osebah kot tudi z vidika kolektivne imunosti (v državah, kjer dosega velik delež cepljene populacije proti HPV). Dokazano je do 90 % zmanjšanje okužb z viskokorizničnimi genotipi virusa HPV, do 90 % manjše breme genitalnih bradavic, ter do 45 % oz. 85 % manjše breme nizko oz. visoko tveganih sprememb materničnega vratu. Cepljenje proti HPV se je potrdilo tudi kot varno – po 15 letnem spremljanju stroka ocenjuje, da ima cepivo proti HPV izvrsten varnostni profil. Strokovnjaki, tako domači kot tuji, ki se ukvarjamo s cepljenjem, nimamo dvomov o zanesljivosti preventivnega cepljenja proti okužbam s HPV«.

Razprava

Dobro organizirane proticepilne kampanje, ki za širjenje svojih stališč zajamejo vse vrste medijskih kanalov, lahko zelo hitro privedejo do močnega zmanjšanja zaupanja ljudi v cepljenje in v manjšo

precepljenost. Poprava škode je običajno dolgotrajna. Potreben je obsežen odziv stroke, ki mora imeti finančno in tudi politično podporo. Na Danskem so po letu 2014 zaradi obsežnega širjenja informacij v medijih o domnevnih nevarnostih cepiva proti HPV zabeležili dramatično zmanjšanje precepljenosti z okoli 90 % na manj kot 40 % zgolj v obdobju enega šolskega leta. Po obsežni in dolgotrajni kampanji zdravstvenih ustanov za dvig zaupanja v cepivo v tiskanih medijih in na družbenih omrežjih se je delež cepljenih deklet šele v letu 2017 počasi približal tistemu pred letom 2014 (9).

Napore stroke lahko hitro zamajejo izjave pomembnih javnih osebnosti, ki jih je potrebno zato takoj demantirati. V opisanem primeru na Irskem po nepremišljenih izjavah vladnega politika zaradi takojšnjega odziva vlade in stroke niso zaznali posledic v zaupanju do cepljenja in uspehu kampanje za ponoven dvig deleža precepljenosti proti HPV.

Odziv je najuspešnejši, kadar se stroki pridružijo tudi nevladne organizacije in zainteresirana laična javnost.

Kaj smo se naučili?

- pozen odziv stroke na obsežno proticepilno kampanjo lahko privede do zmanjšanja precepljenosti;
- hiter in ustrezen odziv stroke na znanstveno neutemeljene izjave javnih osebnosti v zvezi s cepljenjem lahko omili posledice, ki bi se lahko izrazile v zmanjšanem zaupanju v cepljenje.

Literatura

1. Maver PJ, Poljak M. Progress in prophylactic human papillomavirus (HPV) vaccination in 2016: A literature review. *Vaccine* 2018; 36: 5416-23.
2. World Health Organization. Global Advisory Committee on Vaccine Safety, 30 November-1 December 2016, *WER* 2017; 92: 13-20.
3. HSE. HPV vaccine uptake in Ireland: 2016/2017. [cited 2018 Sep 22]. Available from: <https://www.hpsc.ie/a-z/vaccinepreventable/vaccination/immunisationuptakestatistics/hpvimmunisationuptakestatistics/HPV%20Uptake%20Academic%20Year%202016%202017%20v1.1%2009012018.pdf>
4. HPV vaccination alliance. [cited 2018 Sep 22]. Available from: <http://www.hpvalliance.ie/>
5. World Health Organization. Upswing in HPV vaccination in Ireland. [cited 2018 Sep 22]. Available from: <http://www.euro.who.int/en/countries/denmark/n>

[ews/news/2018/9/upswing-in-hpv-vaccination-in-ireland](https://www.irishtimes.com/news/2018/9/upswing-in-hpv-vaccination-in-ireland)

6. The Irish Times. Finian McGrath: what he said about the HPV vaccine and when. [cited 2018 Sep 22]. Available from: <https://www.irishtimes.com/news/politics/finian-mcgrath-what-he-said-about-the-hpv-vaccine-and-when-1.3210011>
7. Informer. Tužbe protiv 43 protivnika vacinacije. [cited 2018 Sep 22]. Available fom: <http://informer.rs/vesti/drustvo/368918/tuzbe-protiv-43-protivnika-vakcinacije-prijave-popili-karleusa-bobicka-volk-lekari-psiholozi-novinari>
8. Institut za javno zdravlje Srbije. Aktuelna epidemiološka situacija malih boginja (morbila) u Republici Srbiji. [cited 2018 Sep 22]. Available from: <http://www.batut.org.rs/index.php?content=1629>
9. World Health Organization. Denmark campaign rebuilds confidence in HPV vaccination. [cited 2018 Sep 22]. Available from: <http://www.who.int/features/2018/hpv-vaccination-denmark/en/>